

Inkludering/exkludering

Den brittiske naturvetaren J. B. S. Haldane ska ha sagt att han var beredd att offra sitt liv om det räddade fler än två av hans syskon, åtta av hans kusiner eller 32 av hans sysslingar. Talen motsvarar mängden gener en människa delar med sina släktingar. Inom zoologi kallas ett sådant beteende för *inclusive fitness*. Då menar man att vissa organismer (omedvetet) söker nå största möjliga framgång i kampen för överlevnad inte för sig själv utan för de som delar samma gener.

Det har hävdats att människans moraliska ställningstaganden ofta utgår från liknande drifter. Det skulle innebära att vi bara tar hand om dem som är av vår familj eller stam. Om människan har en sådan drift är det svårt att se hur stora kulturella eller samhälleliga gemenskaper skulle vara möjliga. Perspektivet kan vidgas till att vi skyddar dem som är som oss, de som tillhör samma nation, samma religion eller samma civilisation. Möjligen kan hävdas att vi skyddar alla människor, eftersom vi är av samma art. Men det handlar alltid om överlevnad på andras bekostnad. Inkluderingen av vissa innebär samtidigt exkluderingen av andra.

Det finns i huvudsak två olika vägar att skapa en inkluderande mångkulturell samhällsordning. En är en kommutariansk modell som utgår från individernas gruppstillhörighet. Samhället olika grupper kan tillåtas vara ömsesidigt exkluderande, det viktiga är att de i samma grad inkluderas i den gemensamma samhällsordningen och att människor från olika grupper har samma möjligheter. Modellen har fördelen att kunna utgå från redan existerande gemenskaper och identiteter. Men vad med dem som inte passar in i de etablerade grupperna?

En annan väg är att försöka finna en ordning där alla individer inkluderas oberoende av kulturtillhörighet, kön, sexualitet, klass osv... Svårigheten är att skapa den samhörighetskänsla som får människor att känna tillit och solidaritet med ordningen så att de finner det värt att till exempel betala skatter och bidra till det gemensamma. Forskning har visat att en förutsättning för inkludering är att individerna har en egen trygg identitet. Om man känner att man vet vem man är är det inte hotande att inkluderas i ett sammanhang där andra är annorlunda. Den trygga identiteten är ofta beroende av en hemhörighetskänsla i en grupp. Även här samspelar exkludering och inkludering.

Det finns argument för att ett inkluderingsstänkande som bygger på upplevd likhet riskerar att bli alltmer exkluderande. Vem är egentligen lik oss? Risken finns att alla som avviker från normaldefinitionen av en gruppmedlem exkluderas. Inte minst i tider av oro tenderar fokus att hamna på skillnader och allt fler hamnar på listan av avvikare; homo-, bi- och transsexuella, funktionshindrade, kvinnor, naturaliserade invandrare, religiösa minoriteter osv. Börjar vi leta efter dem som inte liknar oss risker alla andra att hamna på listan.

Inom pedagogiken finns modeller för inkluderande lärande. Det handlar då om att skapa förutsättningar för gemensamt lärande där elever kompletterar varandra och ser sitt ömsesidiga beroende av varandra. Elevernas olikhet bidrar till en rikare förståelse som inte på något enkelt sätt kan stämmas av mot ett facit. Att andra uppfattar och värderar företeelser annorlunda framställs som stimulerande och som en styrka, snarare än en brist eller ett hot. Sammanhållning ska växa ur delade ansvar snarare än upplevelser av likhet.